

מסע למידה - גדעון

הקדמה

כעת אנו פותחים את המסע הראשון שלנו ביחידה הנקראת "דמויות מופת". יחידה זו היא אחד מנושאי ההגבר עבור התלמידים שניגשים לבגרות בתנ"ך ברמת חמש יחידות [יש בסך הכל שלושה נושאי הגבר השווים בערכם לשתי יחידות לימוד. הציון עבור נושאים אלו הוא בית ספרי].

ביחידה זו נפגוש שלוש דמויות מופת מן המקרא. נכיר אותן, נלמד על ההתמודדויות שלהן, על האתגרים שלהן ועל גדולת הנפש שהן גילו ברגעים מכריעים בתולדות האומה. בכל אחד משלושת המסעות הקרובים נפגוש באחת מבין שלוש הדמויות הללו. במסע הראשון נפגוש את השופט גדעון בן יואש. במסע השני נפגוש את אלישע הנביא, תלמידו של אליהו הנביא. ובמסע השלישי נפגוש את המלכה אסתר.

הלימוד המומלץ במסעות אלו הוא בזוגות. כדאי לכם לשבת ביחד וללמוד - בכיתה או באמצעות מפגש וירטואלי (כגון זום, סקייפ, ווצאפ או גוגל פגישות).

שנתחיל?

להסתקרן

"דמויות מופת".

מה אומרת לכם הכותרת הזו?

חשבו על דמות שאתם מכירים - מהחיים, מהחדשות, משיעור היסטוריה, או מכל מקום אחר - שלדעתכם היא דמות מופת.

- נסו לומר מדוע לדעתכם היא דמות מופת?
- האם היא גילתה גדולת נפש מיוחדת באירוע חד פעמי הירואי?
- האם היא נהגה באורח חיים ייחודי שגילה את גדולת נפשה והוא מופת עבורנו?
- האם היא יצרה איזו יצירה מיוחדת שהופכת אותה למופתית - כתבה ספר? הלחינה שיר? עשתה אקזיט מטורף?
- האם היא גילתה מנהיגות יוצאת דופן או הגיע להישג חד פעמי מרשים?

קראו קצת באינטרנט על הדמות שבחרתם.

האם הקריאה על הדמות הזו חזקה אצלכם את התחושה שאכן היא דמות מופת, או שהיא דווקא ערערה תחושה זו?

חשוב לתת את הדעת לשאלות אלו, כי התנ"ך מתאר מאות דמויות. אמנם היה ניתן לבחור רבות מהן ולהגדיר אותן כדמויות מופת, אך ביחידה זו נתמקד בשלוש דמויות בלבד. זאת מתוך קווה שבסיום הלימוד התחושה כי אכן בדמויות מופת מדובר תתחזק אצלכם.

הקו שינחה אותנו בשלוש המסעות האלו הוא שתכונות הנפש שגילו אותן דמויות משותפות גם לדמויות נוספות בהיסטוריה של העם שלנו. משום כך בכל מסע ננסה לעמוד על נקודה מרכזית אחת בפועלה של דמות המופת ולחפש את ה"תלמידים" שלה בדורות הבאים.

לימוד פורה ומהנה!

לחקור (לימוד פרק ו')

כעת נלמד את סיפורו של גדעון.

סיפורו של גדעון מופיע בספר שופטים, בפרקים ו-ח. עיקר הלימוד שלנו יתמקד במלחמתו של גדעון בצבא מדיין, מלחמה המתוארת בפרק ז, אך תחילה נלמד גם את פרק ו', המוסר את הרקע – גם על המצב הביטחוני ששרר אז וגם על האופן שבו המלאך מינה את גדעון להיות המצביא.

כעת תלמדו, לבד או בחברותא (וכך אני ממליץ) את פרק ו' בספר שופטים.

נקרא כמה פסוקים ונדון בשאלות המלוות אותם.

פתחו את התנ"ך בספר שופטים וקראו את פרק ו', פסוקים א-ו.

בפסוקים אלו מתואר חטא ועונש.

- מי חוטא?
- מה החטא?
- מה העונש? (פרטו!)

בהתאם להיכרות הקודמת שלכם עם ספר שופטים (אם אתם עוד זוכרים), מה לדעתכם צריך לקרות עכשיו? _____

קראו את פסוק ז. האם צדקתם?

ומה לדעתכם צריך לקרות עכשיו? _____

קראו את שבעת המילים הראשונות בפסוק ח. האם שוב צדקתם?

כעת **המשיכו לקרוא עד פסוק י.**

האם משהו השתנה בתשובתכם?

העובדה שעם ישראל אינו עונה לדברי התוכחה של הנביא רק מלמדת עד כמה היה מצבם קשה, עד שאפילו לא היה להם מה לומר.

כעת **נקרא את פסוקים יא-כד.**

בפסוקים אלה אנו פוגשים לראשונה את גדעון.

- כתבו כמה שיותר דברים שאנו יכולים ללמוד עליו מתוך המתואר בפסוקים (תכונות אופי, נושאים שמעסיקים אותו, שייכות משפחתית ועוד).
- האם לדעתכם יש בתוך הדברים שכתבתם תכונות או מעשים שיכולים להתחיל לאותת לנו כי לפנינו דמות מופת?

קראו את פסוקים כה-לב.

- מה המשימה הראשונה של גדעון?
- איזה רגש מלווה אותו בעת ביצוע המשימה?
- מי נאלץ לעמוד מול זעמם של אנשי עפרה בסופו של דבר?
- האם לדעתכם גדעון מצטייר כאן כאיש אמיץ או כ"פחדן שמסתתר מאחורי הסינר של אימא"?
- האם זה משתלב עם מה שסופר לנו על גדעון בפסוקים כב-כג?

נמשך ונקרא את פסוקים לג-מ.

רגע האמת הגיע.

צבא האויב נאסף וכעת גדעון נאלץ לפעול. רוח ה' לובשת אותו והוא מגייס לו צבא.

אך טרם הקרב גדעון מבקש מה' שתי אותות.

- על איזה רגש מעיד לדעתכם סיפור האותות?
- האם רגש זה משתלב עם מה הלמדנו על גדעון בסיפור הריסת מזבח הבעל או סותר אותו?

קראו כעת את פסוקים ט-יא בפרק ז.

- האם הרגש שמלווה את גדעון בפסוקים אלו תואם את הרגש שראינו אצלו עד כה, או סותר אותו?

אבל עכשיו נשאל את השאלות החשובות:

- האם העובדה שגדעון מת מפחד בעומדו לפני צבא אויב החזק ממנו בהרבה היא בהכרח רעה?

בסופו של דבר גדעון אכן יוביל את העם למלחמה (כפי שנקרא עוד מעט בפרק ז').

- האם למצביא מותר לפחד?
- האם זה רע לפחד?
- האם גדולתו של אדם נקבעת על פי המעשים שלו או על פי הרגשות שלו?
- אחרי איזה מנהיג הייתם מעדיפים לצאת למלחמה – מנהיג שמפחד ומודע לסיכונים, אך בכל זאת יוצא למלחמה או מנהיג קר ויהיר שלא מפחד כלל?

לשמוע (שיעור מבוא גיאוגרפי-היסטורי על מלחמת גדעון – הנחיות למורה)

בשיעור זה המורה יתן את הרקע ההיסטורי לסיפור:

1. המאבק בין החקלאים לנוודים בעולם העתיק.
2. הרקע הריאלי לפלישת המדיינים: הניצחון של ברק ודבורה על הכנענים הביא לנטישת הערים המבוצרות ובעלות הרכב שהגנו על עמק יזרעאל מפני פלישה מהמזרח.
[מומלץ להיעזר בשיעור במצגת המצורפת המציגה את הרקע הגיאוגרפי לסיפור ולנושא השיעור]

ליצור ולשתף (לימוד פרק ז בצורה יצירתית)

כעת נלמד את פרק ז', המספר את סיפור המלחמה ואת האופן שבו גדעון מגבש את הכוח הלוחם.

המשימה: לקרוא בקול את פרק ז' ולהקליט את עצמכם קוראים זאת. (אם אתם זוג שנפגשים באופן ווירטואלי, עדיף שאחד יקליט ויחזיק את מכשיר ההקלטה קרוב לרמקולים של המחשב, כדי שיהיה ניתן לשמוע את שניכם)

רגע, רגע – לפני שאתם מפעילים את הרשמקול בסלולרי ומתחילים בהקלטה, שימו לב להנחיות הבאות:

1. עברו קודם כל על הפרק בקריאה ראשונה בשקט. וודאו שאתם מבינים את כל המילים ואת כל מה שמסופר בו.
2. הקפידו על קריאה ברורה, מדויקת ונכונה. בסוף כל פסוק שימו נקודה (מה שאומר – מסיימים את הפסוק בירידה קלה בסולם התווים, עוצרים לרגע ולוקחים נשימה). באמצע כל פסוק – באתנח (אתנחתא לאשכנזים), שוהים גם כן חצי שניה ונושמים. והכי חשוב – אל תרוצו! קחו את הזמן.

תדמיינו שאתם מקריאים את הפרק לחניכים שלכם. אם תקריאו אותו במהירות ובחד-גוניות הם ישתעממו ויפריעו.

3. תנסו להפוך את הקריאה למעניינת. הפרק עוסק בסיפור קרב הירואי! תנסו להעביר כמה שיותר מהאקשן והדרמה לתוך הקריאה שלכם.

4. החליטו מראש על חלוקת התפקידים שבפרק (לדוגמה: אחד קריין והשני מדובב דמויות; אחד מקריא והשני עושה קולות רקע ואפקטים; חלקו את הפרק ליחידות קטנות יותר וחלקו אותן ביניכם).

אז בהצלחה בהקראה.

כעת אתם מוזמנים לשלוח את ההקלטה למורה שלכם (באופן שבו הוא יבקש לקבל אותה. אם הוא יבקש...)

ליישם ולהעריך (משימת חקר [להגשה] על האסטרטגיות הצבאיות של גדעון)

אחרי שלמדנו להכיר את סיפור המלחמה ננסה להעמיק ולחשוף את החשיבה האסטרטגית המעמיקה שבה נוקט גדעון.

לדעת רבים גדעון הוא גדול האסטרטגים של התנ"ך.

כעת ננסה להבין מדוע.

במשימה הקרובה (שאותה תצטרכו להגיש) תתמקדו בארבע טקטיקות צבאיות שבהן נוקט גדעון במלחמתו עם מדיין.

לפניכם רשימת הטקטיקות הצבאיות [שימו לב: ליד כל טקטיקה מופיעה מילת מפתח בסוגיים מרובעים]:

1. מעטים המתחזים לרבים (עיינו נספח 1) [מילת מפתח: "כוח צביקה"].
2. לוחמה פסיכולוגית באמצעות רעש [מילת מפתח: "דוידקה"].
3. לוחמה באמצעות אש (עיינו נספח 2) [מילת מפתח: "מולוטוב", "דגניה"].
4. בחירת הכוח הלוחם ("גיבוש") (עיינו נספח 3) [מילת מפתח: "יחידה 101"].
5. איסוף מודיעין מקדים [מילת מפתח: "מבצע ירקון"]
6. ניצול מידע מודיעיני (עיינו נספח 4) [מילת מפתח: "מבצע מוקד"].
7. מלחמת גרילה [מילת מפתח: "הידיד"]
8. התקפה לילית [מילת מפתח: "פלוגות הא"ש" / "אביב נעורים"].
9. דוגמה אישית [מילת מפתח: "חיים פוזנסקי" / "איתן נאווה" / "דרור וינברג"].
10. סימון ברור של הכוח הלוחם (עיינו נספח 5) [מילת מפתח: "קרב אום כתף", "נצנצים"]
11. יצירת פילוג פנימי בקרב האויב (עיינו נספח 4) [מילת מפתח: "עסק הביש"]

12. יצירת פאניקה בקרב האויב [מילת מפתח: "עלילת דיר יאסין"]
13. רדיפת האויב למרחקים (עיינו פרק ח', פסוקים ד-יב) [מילת מפתח: "מבצע הצגת תכלית"]

בחרו בארבעה מבין הטקטיקות הצבאיות שברשימה וענו **ביחס לכל אחת מהן** על השאלות הבאות:

1. הסבירו בקצרה את הטקטיקה שבחרתם (ניתן ורצוי להיעזר בויקיפדיה ובאינטרנט).
 2. הסבר האם גדעון השתמש בה במלחמתו. אם כן – הסבירו כיצד הוא עשה זאת והראו זאת מתוך הפסוקים (באמצעות ציטוטים!).
 3. שימו לב: לחלק מהטקטיקות שברשימה צורף נספח המסייע לכם להבין פרטים טכניים וטקטיים שקיימים בסיפור גדעון.
1. כיצד יושמה טקטיקה זאת בהיסטוריה הצבאית של מדינת ישראל בימינו? ליד כל טקטיקה רשומה מילת מפתח שתעזור לכם למצוא סיפור קרב מהדורות האחרונים. קראו על קרב זה (ושוב: העזרו באינטרנט!), וכתבו בקצרה (1) מה היה בו ו(2) כיצד נעשה בו שימוש בטקטיקה הצבאית המדוברת.

נספחים:

נספח 1:

ויאמר ה' אל-גדעון, בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם, ונתתי את-מדון, בידך; וכל-העם--ילכו, איש למקומו. ויחזו את-צדה העם בידם ואת שופרתיהם, ואת כל-איש ישראל שלח איש לאהלו, ובשלש-מאות האיש, החזיק.

נחמיה ד': (י) ויהי מן היום ההוא חצי נערי עשירים במלאכה וחסידים מחזיקים וקרמחים המגנים והקשות והשרינים והשרים אחרי כל בית יהודה. (יא) הבונים בחומה והנשאים בסביל עמשים באחת ידו עשה במלאכה ואחת מחזקת השלח. (יב) והבונים איש חרבו אסורים על מתניו ובונים והתוקע בשופר אצלו.

מפסוקים אלו אנו למדים שבכל יחידה צבאית היה תוקע. זה הלך בצמוד למנהיג ובאמצעות סוגי תקיעות שונים הוא העביר לכוח כולו את הפקודות.

נספח 2:

(יב) ומדון ועמלק וכל בני קדם נפלים בעמק קארבה לרב ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרב. (יג) ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויאמר הנה חלום חלמתי והנה צליל לחם שערים מתהפך במחנה מדון ויבא עד האהל ויכהו ויפל ויהפכהו למעלה ויפל האהל.

מפסוקים אלו אנו למדים שמחנה מדון היה עשוי מאוהלים ומלא בגמלים. וגדעון מצייד את חייליו בלפידים...

נספח 3:

קרא נא באזני העם לאמר מי ירא וחרד ישב ויזפר מהר הגלעד. וישב מן העם עשרים ושנים אלף.

מנשה הראל: מבחן הכושר של חייליו של גדעון היה במסע שעשה איתם בעת השרב כשטיפסו לראש הגלעד (קרי גלבוע) וירדו ממנו לעמק, כשבעקבותיו נשרו בשלב הראשון 22,000 לוחמים ונותרו 10,000.

"ויהי מספר המלקקים בידם אל פיהם שלש מאות איש, וכל יתר העם קרעו על ברכיהם לשתות מים. ויאמר ה' אל גדעון: בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם."

- היו שהסבירו את מעמד המים כמבחן שנועד לאתר את החיילים הטובים. וניתנו לכך כמה הסברים:
1. החייל השותה בכריעה על ברכיו אינו משגיח על סביבתו. לעומתו חייל המביא את המים אל פיו בכף ידו שומר על קשר עין עם סביבתו.
 2. לצורת שתיה בכריעה צריך להישען על שתי הידיים, וממילא להניח את הנשק.
 3. שתייה בכריעה רועשת יותר.

נספח 4:

"וימדו ועמלק וכל בני קדם".
"ויען רעהו ויאמר: אין זאת בלתי אם חרב גדעון בן יואש איש ישראל, נתן הא-להים בידו (1) את מדין (2) ואת כל המחנה."

שימו לב: מחנה האויב מורכב מכמה קבוצות אתניות שונות. גם החיל המדיני מבחין בין מדין לבין המחנה.

"וישם ה' את חרב איש גרעהו ובכל המחנה."

שימו לב: מי בדיוק הרג את מי במחנה האויב. האם ניתן להסביר זאת בהרכבו הדמוגרפי של צבא האויב? האם גדעון היה מודע לכך?

נספח 5:

"ויתן שופרות ביד כלם וכדים וקנים ולפדים בתוך הכדים. ויאמר אליהם: ממני תראו וכן תעשו והנה אנכי בא בקצה המחנה והיה כאשר אעשה בן תעשו. ותקעתו בשופר אנכי וכל אשר אתי ותקעתם בשופרות גם אתם סביבות כל המחנה ואמרתם לה' ולגדעון."

שימו לב: גדעון מצייד את כל חייליו בלפידים ובסיסמה. למה זה חשוב בתנאי המלחמה הצפויים?

סיכום

במסע זה למדנו להכיר את גדעון, הראשון מבין שלושת דמויות המופת שנפגוש במסגרת לימוד הנושא ההגבר "דמויות מופת מן המקרא".

בהתחלה, בפרק ו', ראינו כיצד גדעון עודנו נער שמפחד לא מעט. אך דבר זה לא מנע ממנו לפעול – בין אם לצאת כנגד אנשי עירו ולהרוס את מזבח הבעל ובין אם לאסוף צבא ולצאת כנגד צבא מדין הענק.

בפרק ז' העמקנו וראינו כיצד גדעון אוחז בשלל טקטיקות צבאיות בכדי לנצח במלחמה.

בחרנו מתוך הרשימה בארבע טקטיקות, למדנו קצת עליהן וראינו כיצד גדעון יישם אותם בקרב. לאחר מכן למדנו קצת על ההיסטוריה הצבאית של מדינת ישראל וראינו כיצד גם בדורנו זכינו להיות מתלמידין של גדעון וליישם את אותן הטקטיקות.

אני מקווה שלאחר הלימוד העמקנו בליבנו את התודעה שגדעון הוא אכן אחת מדמויות המופת הגדולות בספר הספרים מזמן לנו לפגוש בין פרקיו. אך כעת אנו יודעים גם לנמק את אותה התודעה ולהסביר מה גדולתו – הן כאדם פרטי שמתגבר על פחדיו (ההגיוניים מאוד), הן כמנהיג צבאי ראשון במעלה.